

כיצד נתפס ע"י חמאס הסכם רגיעה עם ישראל שנדון לאחרונה בקהיר?

12 בדצמבר 2019

כללי

◀ **ב-2 בדצמבר 2019** הגיעו למצרים שתי משלחות בכירות מטעם חמאס והג'האד האסלאמי בפלסטין. בראש משלחת החמאס עמד אסמאעיל הניה, ראש הלשכה המדינית של חמאס, ובראש משלחת הג'האד האסלאמי בפלסטין עמד זיאד אלנח'אלה, מזכ"ל הארגון. מקורות מצריים ופלסטיניים מסרו, כי יחד עימם הגיעו לקהיר גם בכירי הזרועות הצבאיות של הארגונים (אלקדס, 4 בדצמבר 2019). **אחד הנושאים שנידונו בקהיר היה השגת הסכם רגיעה עם ישראל.**

◀ בעקבות השיחות בקהיר יצאה הודעה רשמית של חמאס, מלווה בהצהרות בכירי הארגון, **כי חמאס מתנגדת ל"הרגעה ארוכת טווח" (למשך 10 שנים), שתוביל להפסקת פעולות ה"התנגדות" (קרי, הטרור).** על פי ח'ליל אלחיה, בכיר חמאס, מטרת המגעים שמנהלת חמאס הינה **להגיע להסכמה שלא תכבול את ידיה, על בסיס ההבנות, שהושגו בתום מבצע "צוק איתן"** (שעיקרן הפסקת אש תמורת השגת מחוות הומניטריות והקלת ה"מצור" על הרצועה). אם לא תושגנה הבנות ברוח זאת, **"הרי שהעימות והפיצוץ בו יבואו"** (ראיון ח'ליל אלחיה, בכיר חמאס לערוץ Poltoday, 4 בדצמבר 2019. התבטאויות נוספות ראו נספח).

◀ משמעות הודעת חמאס והתבטאויות בכירי חמאס הינה, **שחמאס חותרת להסדרה מינימליסטית, קצרת טווח** (להערכתנו לפרק זמן של כמה שנים). במסגרת הסדרה שכזאת שואפת חמאס לקבל **סיוע הומניטרי בצירוף צעדים מעשיים ל"הקלת המצור"** (למשל: הקלות במעברים, פתיחת מעבר רפיח, הרחבת נפח הסחורות המועברים במעברים, הגדלת מספר הפועלים מהרצועה העובדים בישראל). להערכתנו, תמורת זאת **עשויה חמאס לסכים לרגיעה בשטח, לפקח על יישומה באופן אפקטיבי יותר** (כפי שעשתה במשך שלוש שנים וחצי שבין תום מבצע "צוק איתן" לתחילת "צעדות השיבה") **ולהפסיק את "צעדות השיבה"** (יתכן תוך המרתן לדפוס פעולה אחר, בעל רמת אלימות נמוכה יותר).

◀ לעומת זאת הדגישו החמאס והג'האד האסלאמי בפלסטין, בתום השיחות בקהיר, כי **מבחינתם לא עומדת על הפרק הרגיעה ארוכת טווח** ובכמה התבטאויות אף **הוכחש שהנושא הועלה בשיחות**. משמעות הדבר הינה **שחמאס אינה תהיה מוכנה להסכים, לפחות בעיתוי הנוכחי, להסדרה מקסימלית במסגרתה תענינה דרישות מהותיות של ישראל** (כגון הפסקת ההתעצמות הצבאית, החזרת שבויים ונעדרים), **תמורת השקעות מאסיביות בתשתיות והקלות משמעותיות בקשר של רצועת עזה עם העולם החיצון** (כגון פרויקטים גדולים בתחומי תשתיות החשמל והמים, הקמת נמל ימי, בניית שדה תעופה, יצירת מקומות תעסוקה).
◀ להערכתנו, מספר סיבות עומדות בשורש התנגדותה של חמאס להסדרה מקסימלית בעיתוי הנוכחי:

◆ **קשיה של חמאס בזירה הפנים-פלסטינית**, הן מול הג'האד האסלאמי בפלסטין (שבעקבות השיחות בקהיר הביע התנגדותו העקרונית להרגעה ארוכת טווח), והן מול הרשות הפלסטינית (המתנגדת באופן נחרץ לקידום פרויקטים תשתיתיים ע"י חמאס) (כפי שהמחישה התנגדותה הנחרצת להקמת בית החולים האמריקאי בצפון הרצועה, שקיבלה את אישור חמאס).

◆ **המצב הפנימי בישראל**: על פי התבטאות של וסאם עפיפה, מנהל רשת התקשורת "אלאקצא" של חמאס, **חמאס סבורה שממשלת המעבר הנוכחית אינה מסוגלת לקבל החלטות ארוכות טווח**. נראה לנו, כי המצב הפוליטי המעורער מעודד את חמאס להמתין ולראות לאן פני המערכת הפוליטית בישראל ובינתיים להימנע מכל התחייבות ארוכת טווח.

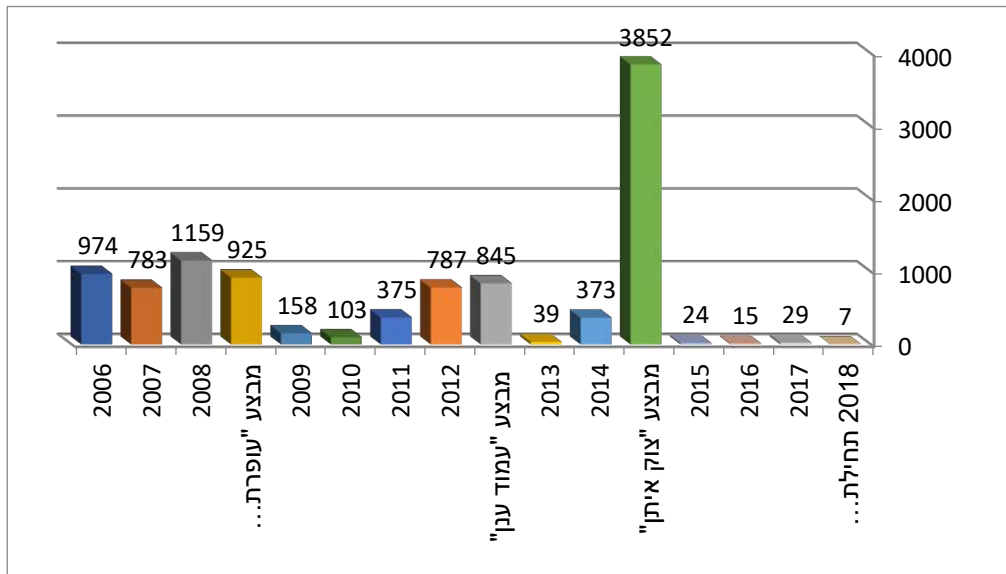
◆ **העדר אילוץ משמעותי להגיע להסדר**: להערכתנו חמאס **אינה חשה עצמה כמי שעומדת בפני אילוץ צבאי משמעותי מצד ישראל** שיש בו כדי לחייב אותה לוותרים משמעותיים, שיחשפו אותה לביקורת פנימית קשה. יתכן כי חמאס סבורה כי **ניתן עדיין למצות** את המדיניות הנוכחית של **הפעלת לחצים מבוקרים נגד ישראל מבלי להיגרר לעימות כולל עימה**, שבראיית חמאס הוכיחה את עצמה עד כה.

הסכם הפסקת האש בתום מבצע "צוק איתן" ומדיניות חמאס של אחריו

◀ **מודל ההתייחסות של חמאס** בכל הנוגע להסדרה הינו להערכתנו **הסכם הפסקת האש, שהביא לסיום מבצע "צוק איתן"** (26 באוגוסט 2014). הסכם זה, אשר **היה מבוסס על ההבנות שהושגו בתום מבצע "עמוד ענן"** (22 בנובמבר 2012) כלל מתן הקלות לתנועת אנשים וסחורות במעברים; הכנסה של סיוע הומניטרי וציווד הנחוץ לשיקום הרצועה והגדלת מרחב הדיג הימי (ראו הודעת משרד החוץ המצרי על הפסקת האש, רא"י אליום, לונדון, 26 באוגוסט 2014). **מנגד, לא הוסכם בתום מבצע "צוק איתן" על מהלכים משמעותיים** כגון הפסקת אש ארוכת-טווח, פירוז הרצועה מכוח צבאי, השקעות כלכליות מאסיביות בתשתיות הרצועה או הקמת שדה תעופה ונמל ימי.

◀ למרות שההבנות, שהושגו בתום מבצע "צוק איתן", **היו בעלי אופי מינימליסטי**, במשך כשלוש שנים וחצי שחלפו מאז מבצע "צוק איתן" **שררה רגיעה יחסית ברצועת עזה**. ביטוייה המרכזי היה **ירידת דרסטית בהיקף ירי הרקטות כלפי ישראל, באופן חסר תקדים מאז תפסה חמאס את השלטון ברצועה** (ראו גרף) **פעילות הריסון של חמאס בתקופה זאת על ארגוני טרור "סוררים" נאכפה בהצלחה יחסית**, אומנם מידי פעם ביצעו ארגונים "סוררים" ירי רקטות ספורדי לעבר ישראל אך נתקלו בפעולות סיכול אפקטיביות למדי של חמאס. הרגיעה בתקופה זאת נשמרה גם בתקופה שבה הגע לשיאו הטרור העממי ("ההתנגדות העממית") ביהודה ושומרון.

ירי רקטות מרצועת עזה בחתך רב-שנתי עד לתחילת "צעדות השיבה" (30 מרץ 2018)

◀ **מדיניות זאת של חמאס השתנתה בסוף מרץ 2018 עם תחילתן של "צעדות השיבה", בשל מכלול שיקולים אסטרטגיים של חמאס, שלא כאן המקום לנתח אותם.**¹ "צעדות השיבה" הוצגו כלפי חוץ כ"פעילות עממית" בלתי אלימה אולם בפועל הם **לוו בהפעלת אלימות מבוקרת** (ירי לעבר כוחות צה"ל, השלכת מטעני חבלה, חדירות לשטח ישראל, שיגור עפיפוני ובלוני נפץ ותבערה). **האלימות המבוקרת הובילה לדינמיקה של הסלמה, המאפיינת את התקופה שמאז תחילת הצעדות:** תגובות צה"ל כלפי מבצעי הפעילות האלימה (שגרמו לנפגעים בקרבם) הביאו מידי פעם לתגובות של חמאס והג'האד האסלאמי בפלסטין, שכללו ירי רקטות ופצצות מרגמה לעבר ישראל. **דינמיקה זאת הובילה עד כה לתשעה סבבי הסלמה משמעותיים. אולם ישראל והחמאס, שאין להם עניין להיגרר לעימות צבאי נרחב, הכילו עד כה את סבבי ההסלמה ושוב בסיומם לשגרה היומית (עד לסבב ההסלמה הבא).**

מרכיבי ההסדרה בראיית חמאס

◀ **מדיניותה החדשה של חמאס, שהופעלה החל מה-30 במרץ 2018, נועדה להתיש את ישראל ע"י לחצים מבוקרים ומתמשכים על מנת להציב אותה בעמדת כוח מול ישראל, שממנה היא תוכל לנהל משא ומתן עקיף על הסדרה, שתקל על המצוקות הכלכליות ברצועה.** על פי התבטאויות מבכירי חמאס **מרכיביה של הסדרה שכזאת הם כדלקמן:**

◆ **ישראל נדרשת לאפשר קבלת סיוע כלכלי מאסיבי, בינערי או בינלאומי, שיקל על חיי היום-יום של תושבי הרצועה ויאפשר שיקום משמעותי של התשתיות ברצועה** (למשל, בתחום החשמל). חמאס דורשת גם **ביטויים מעשיים ל"הסרת המצור"**, שבראיית יחיא סנואר ובכירים אחרים הינו בעל חשיבות

¹ ראו פרסום מרכז המידע מה-25 ביוני 2018 "המדיניות החדשה של חמאס כלפי ישראל: ריסון ורגיעה לאלימות מבוקרת ההולכת ומסלימה".

עליונה² (למשל, הקלות בתנועה במעברים, פתיחת מעבר רפיח (ע"י המצרים), הרחבת נפח הסחורות המועברות לרצועה דרך ישראל). בנוסף לכך צפויה חמאס גם לדרוש במסגרת ההסדרה עם ישראל את הפסקת הסנקציות שהטילה הרשות הפלסטינית על הרצועה ולדרוש העברת משכורות ותקציבים מרמאללה.

◆ **חמאס, "בתמורה" מוכנה להסכים לרגיעה ביטחונית למספר שנים, בדומה לרגיעה ששררה מאז מבצע "צוק איתן".** רגיעה זאת עשויה להתבטא בהפסקת "צעדות השיבה" (על האלימות הנלווית אליהן) ופיקוח אפקטיבי על הפעילות הצבאית של שאר הארגונים. להערכתנו, חמאס תנסה לרתום לכך את הג'האד האסלאמי בפלסטין. אולם אם יענו דרישותיה של חמאס ותושג הסדרה היא תהיה מוכנה לכפות על הארגונים ה"סוררים" בכוח הזרוע את המדיניות החדשה (כפי שאירע בתקופה שלאחר סיום מבצע "צוק איתן").

◀ **לאילו דרישות ישראליות צפויה חמאס לסרב? להערכתנו, ניתן להצביע על מספר דרישות ישראליות, שחמאס צפויה לסרב להן:**

◆ **התחייבות על הרגעה ארוכת טווח, בסדר גודל של 10 שנים, שבמהלכם תופסק כל הפעילות האלימה.** ה-DNA של חמאס כ"תנועת ההתנגדות" והאידיאולוגיה האסלאמית רדיקלית שלה מבית מדרשם של האחים המוסלמים, יקשו עליה מאוד לקבל דרישה שכזאת. בכירי חמאס שבו והדגישו, כי גם אם תושג רגיעה תמשך ה"התנגדות" (קרי, הטרור), גם אם היא תעשה "באמצעים אחרים" (למשל, מאמץ להגביר את פעילות הטרור ביהודה ושומרון).

◆ **התפרקות חמאס מנשקה או אף הפסקת התעצמותה:** קיומה של התשתית הצבאית לשם המשך ה"התנגדות" הינה אבן יסוד בתפיסת העולם של חמאס הרואה עצמה כתנועת ה"התנגדות" אסלאמית החותרת להשמיד את ישראל בדרך של טרור ואלימות והיא לא תסכים לוותר עליה. נהפוך הוא, ההסדרה עם ישראל נתפסת ע"י חמאס כהזדמנות להשגת הפוגה, שתאפשר לחמאס לשקם את יכולותיה הצבאיות ולהגביר את קצב התעצמותה (כפי שעשתה בתקופת הרגיעה מאז מבצע "צוק איתן" ובפסקי הזמן שבין מבצעים אחרים של צה"ל).

◆ **החזרת השבויים והנעדרים:** להערכתנו, תסרב חמאס להכליל את החזרת השבויים והנעדרים כאחד ממרכיבי הסדרה עם ישראל. שכן, בראיית חמאס, נושא השבויים והנעדרים עומד בפני עצמו ו"התמורה" לשחרורם לא תינתן בתחום הכלכלי או ההומניטרי או בהקלה על ה"מצור", אלא בשחרור מאסיבי של מחבלים כלואים.

² ראו פרסום של מרכז המידע מה-10 בנובמבר 2019: "בנאום לוחמני הזהיר יחיא סנואר את ישראל, כי חמאס והעם הפלסטיני לא ישלימו עם המשך המצור על רצועת עזה: "הגיעו מים עד נפש ואיננו יכולים להפגין אורך רוח יותר"

נספח

התבטאויות החמאס והג'האד האסלאמי בפלסטין סביב ההסדרה לאחר השיחות בקהיר

התייחסות חמאס לשיחות בקהיר

חמאס פרסמה (ב-10 בדצמבר 2019) הודעה תקשורתית באתר הרשמי שלה באינטרנט בה היא **מכחישה את הידיעות שפורסמו בחלק מאמצעי התקשורת אודות "הרגעה ארוכת טווח" עם ישראל**. על פי ההודעה **המדובר שקר וכזב ועניין זה כלל לא נידון בשיחות האחרונות במצרים**. חמאס ציינה, כי מדובר בהמשך של מסע הסתה והשמצה נגד חמאס ו"תוכנית ההתנגדות" שלה (אתר חמאס, 10 בדצמבר 2019).

התבטאויות ח'ליל אלחיה, חבר הלשכה המדינית של חמאס

◀ בעקבות השיחות בקהיר העניק ח'ליל אלחיה, ראיונות שבהם התייחס לידיעות בכלי התקשורת אודות **הסכם הרגעה ארוך טווח עם ישראל, שפרטיו נידונים עתה בקהיר**. להלן עיקרי דבריו:

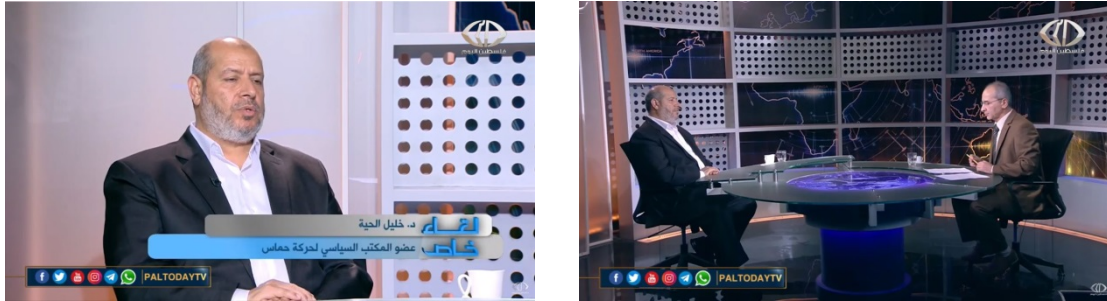
◆ **"הדיבורים על הרגעה למשך 10 שנים או הפסקת פעולות ההתנגדות נגד האויב כלל אינם נכונים"**. חמאס הינה "תנועת התנגדות". **צורות ה"התנגדות" (קרי, פעילות הטרור) עשויות להשתנות מעת לעת, אולם חמאס "לא תפסיק להתנגד לאויב"**. מטרת אסמאעיל הניה הנמצא במצרים, הינה להגיע להסכמה **"על הרגעה שלא תכבול את ידי ההתנגדות"**, ולבטח לא תמנע ממנה מלהגיב על תוקפנות כלשהי". לדבריו, **"לא נדון בשום שולחן של מתווך בינינו לבין הכיבוש על הנושא של הבנה ארוכת טווח..."** (ראיון לעיתון אלאח'באר הלבנוני, המזוהה עם חזבאללה, 5 בדצמבר 2019).

בכיר חמאס, ח'ליל אלחיה מתראיין לאלאח'באר הלבנוני (ערוץ ה-YOUTUBE של העיתון אלאח'באר, 5 בדצמבר 2019)

◆ **הידיעות אודות תיווך מצרי להשגת הבנה ארוכת טווח הן שמועות המופצות ע"י ישראל והרשות הפלסטינית**. "האוזניים של חמאס אינן כרויות לכך". כל מאווייה של חמאס נתונים **למימוש ההבנות שהושגו לאחר מבצע "צוק איתן" ולהקלת המצור על העם הפלסטיני**. **אם לא יוקל המצור על העם הפלסטיני הרי שהעימות והפיצוץ בוא יבואו**, וישראל תישא באחריות לכך. לדבריו, לא מתקבל על הדעת ששני מיליון פלסטינים יהיו כלואים בבית כלא גדול הקרוי רצועת עזה. שם הם מסתובבים רעבים

ללא מזון, תרופות, עבודה, חופש, תנועה וללא שום אופק. על אלו שהטילו את המצור להביא לסימום. חמאס נושאת ונותנת תוך כדי לחימה ועימות עם "הכיבוש הישראלי" (ערוץ PALTODAY, 3 בדצמבר 2019).

ח'ליל אלחיה בראיון לערוץ PALTODAY
(4 בדצמבר 2019, YOUTUBE)

מאמרים של מחמוד אל זהאר

◀ **מחמוד אלזהאר**, חבר הלשכה המדינית של חמאס, מסר, כי **ההרגעה עם ישראל היא אחת מהאמצעים של "ההתנגדות" לחזור לעצמה ולצבור אמצעי מאבק לטובת שחרור השטחים הפלסטיניים**. לדבריו, מי שמנסה לצייר את ההרגעה כשיתוף פעולה עם ביטחוני עם ישראל או הסכם עמה, טועה (פלסטין און ליין, 5 בדצמבר 2019).

מאמרים של פרשנים מזוהי חמאס

◀ להלן כמה התבטאויות של **פרשנים מזוהי חמאס** סביב הרגיעה ארוכת הטווח:

◆ הפרשן **אבראהים אלמדהון** (המקורב לבכירי חמאס ובכללם יחיא אלסנאר), כתב בחשבון הטוויטר שלו, כי **ללא הסרת המצור מעל עזה באופן מוחלט וכולל, קשה יהיה לקבע רגיעה מלאה וארוכת טווח**. אם תושבי רצועת עזה לא ייהנו מביטחון, יציבות, שגשוג, חופש ופיתוח, **הרגיעה לא תימשך לטווח ארוך** (חשבון הטוויטר של אבראהים אלמדהון, 7 בדצמבר 2019).

◆ **וסאם עפיפה**, מנהל רשת התקשורת אלאקצא של חמאס, אמר, כי **השיחות בקהיר התמקדו ביישום ההבנות ההומניטריות בין חמאס לישראל ובאפשרות להרחיב ולהאריך**. הוא הוסיף: אולי ההסלמה האחרונה בנובמבר היוותה הזדמנות לשני הצדדים, בתיווך מצרים, להשקיע מאמץ חיובי רב יותר **להגדיל את ההקלות ההומניטריות ברצועה**. כדוגמה לכך הוא הביא את העלייה ההדרגתית שתחול במספר הפועלים הפלסטינים מעזה הנכנסים לישראל, מ-5,000 לכיוון 20 אלף, למרות המחלוקת השוררות לדבריו בין הצבא לשב"כ. לדבריו, חמאס מסרה למצרים במפגשים האחרונים כי היא אינה נלהבת להעניק שמות חדשים להבנות הללו כמו הדנה או הרגעה או הסדר, משום שבישראל יש תקופת מעבר והממשלה הנוכחית אינה מסוגלת לקבל החלטות ארוכות טווח. חמאס אינה רוצה להעניק לנתניהו עמדות שהוא יוכל לנצל בקמפיין הבחירות שלו ובמקביל יביאו על חמאס האשמות פלסטיניות מבית (ערבי פוסט, אתר בינערכי הפועל בלונדון, 10 בדצמבר 2019).

◆ **שרחביל אלע'ריב**, שהיה בעבר העורך הראשי של אתר פלסטין אל'אין המזוהה עם חמאס, כתב: "פיתוח ההבנות" הינה תפיסה חדשה שהמתווכים עובדים עליה, והיא כוללת הקלה של חלק גדול מהמצור תמורת המשך מצב השקט, כלומר, יותר מהבנות ופחות מהדנה ארוכת טווח. כך ניתן לקרוא ולסכם את המתרחש ברצועת עזה (חשבון הטוויטר של שרחביל אלע'ריב, 6 בדצמבר 2019).

התייחסות בכירים בג'האד האסלאמי בפלסטין לשיחות בקהיר

◀ **ח'צ'ר חביב**, בכיר בג'האד האסלאמי בפלסטין, דחה את הדיווחים על הסכמה עקרונית להרגעה ארוכת טווח עם ישראל תמורת הקלות כלכליות לרצועה, ואמר כי מדובר בהמולה תקשורתית ותו לא (סוכנות וטניה, 9 בדצמבר 2019). בראיון רחוב שקיים בעזה עם ערוץ דניא אלוטן, הוא אמר כי כל הדיבורים על הקמת נמל ושדה תעופה במסגרת הרגעה אינם נכונים, והם כלל לא נידונו במצרים. המדובר לדבריו ב"תקשורת צהובה" (ערוץ דניא אלוטן, 7 בדצמבר 2019).

בכיר בג'האד האסלאמי, ח'צ'ר חביב, מתראיין בעזה (ערוץ דניא אלוטן, 7 בדצמבר 2019)

◀ **ח'אלד אלבטש**, חבר הלשכה המדינית של הג'האד האסלאמי, הכחיש גם הוא את הדיווחים על הסכמה לשביתת נשק (הדנה) ארוכת טווח עם ישראל. לדבריו בשיחות בקהיר לא הועלה הרעיון של אי צף במימי עזה. אלבטש הוסיף כי דובר על הצורך להפסיק את התוקפנות נגד הפלסטינים, ובפרט נגד המשתתפים ב"צעדות השיבה", ועל הצורך בסיום הפילוג ומימוש שותפות לאומית. הוא הדגיש, כי ה"התנגדות" הדגישה את דבקתה ב"זכות התגובה" על התוקפנות הישראלית (מען, 10 בדצמבר 2019).

◀ היומון אלקדס המצטט מקורות בעלי נגישות להנהגת הג'האד האסלאמי בפלסטין דיווח, כי בשיחות האחרונות בקהיר הודיע הארגון על התנגדותו לאפשרות של הרגעה ארוכת טווח ברצועה. אותם בכירים הוסיפו כי הג'האד האסלאמי בפלסטין סירב גם להתחייב להפסקת אש מוחלטת. המקורות ציינו כי הג'האד האסלאמי בפלסטין שואף לשפר את המצב ברצועה ולהסיר את המצור אך ללא "מחיר מדיני" (אלקדס, 9 בדצמבר 2019).